

O'zbekistonda g'o'za navlarining yoritilishi tarixi

Andijon davlat Pedagogika instituti

Biologiya yo'nalishi

Saidjaxonova Muharramoy

Andijon davlat Pedagogika instituti

Biologiya fan o'qituvchisi

Yo'ldashev Abduvali

Kalit so'zlar: G'o'za, navlar, yoritilish tarixi, O'zbekistonda agrar soha, G'o'za ekinlari va selektsiyasi, navlarni tanlash, g'o'za ishlab chiqarish, samaradorlik, yangi g'o'za navlari.

O'zbekistonda g'o'za (paxta) navlarining yoritilishi tarixi chuqur va ko'p bosqichli jarayon bo'lib, uning rivojlanishi asosan paxtachilikning ahamiyatiga bog'liqdir. Paxta O'zbekistonning agrar iqtisodiyotida markaziy o'rin tutadi, shuning uchun bu soha yillar davomida doimiy ravishda takomillashib, yangi navlar yaratishga yo'naltirilgan. Quyida g'o'za navlarining tarixi va yoritilishi haqida qisqacha ma'lumot keltirilgan.

Paxtachilikning boshlanishi va dastlabki navlar. O'zbekistonda paxtachilikning boshlanishi qadimgi davrlarga borib taqaladi. Biroq, yirik paxtachilik plantatsiyalarining rivojlanishi XIX asr oxiridan boshlab kuchaygan. Dastlabki paxta navlari asosan o'sha davrda O'rta Osiyo mintaqasiga moslashtirilgan oddiy va qattiq tolali navlar bo'lgan.

Paxtachilikni rivojlantirish va yangi navlarning yaratilishi. XX asrning boshlarida Sovet Ittifoqining markazlashgan paxtachilik siyosati doirasida O'zbekistonda paxta ekinlari ko'payib, bu soha uchun yangi navlar ishlab chiqila boshlandi. 1930-40-yillarda, ilmiy-tadqiqot institutlari tashkil etilib, yangi navlar va selektsiya usullari joriy etila boshlandi.

Paxtachilikda selektsiya va ilmiy yondashuv. Sovet davrida, ayniqsa, 1950-70-yillarda O'zbekistonda paxta navlarini tanlash va takomillashtirishga katta e'tibor berildi. Paxtachilikning rentabelligini oshirish uchun yuqori hosildor, yuqori sifatli tolaga ega, qurg'oqchilikka chidamli va zararkunandalarga qarshi turadigan yangi navlar yaratilgan. O'zbekistonda g'o'za navlarining selektsiyasiga ilmiy yondashuvning

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Volume 11. November 2024

boshlanishi va keyinchalik qator yangi navlarning joriy etilishi bilan paxtachilik yanada samarali bo'ldi.

O'zbekiston paxta navlari. O'zbekistonda paxta navlari ko'plab mahalliy va xorijiy navlarning kombinatsiyasidan tashkil topgan. Shuningdek, O'zbekistonda ishlab chiqilgan navlar xalqaro miqyosda ham tan olinadi. Misol uchun, O'zbekistonda keng tarqalgan "Bukhoro" va "Surxondaryo" kabi navlar yuqori sifatli tolaga ega bo'lib, so'nggi yillarda paxtachilikda ekologik jihatdan barqaror va samarali navlarga qiziqish ortgan. Yangi navlar, shuningdek, paxtachilarning ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va hosilni ko'paytirish maqsadida yaratilgan.

Yangi texnologiyalar va ekologik yondashuv. So'nggi yillarda paxtachilikda ekologik toza navlar va texnologiyalarni ishlab chiqish, suvni tejash va paxtaning sifatini oshirishga qaratilgan yondashuvlar sezilarli darajada o'zgardi. Yangi navlar nafaqat hosilni ko'paytirishga, balki tuproq salomatligini saqlashga, zararkunandalar va kasalliklarni nazorat qilishga ham xizmat qilmoqda.

Yangi davrda paxta navlarining yoritilishi. Bugungi kunda O'zbekiston paxta navlarining yoritilishi va seleksiya ishlari yanada rivojlangan. Milliy va xalqaro ilmiy tadqiqotlar paxta ekinlarining yangi, innovatsion navlarini yaratish va rivojlantirishga yo'naltirilgan. O'zbekiston hukumati va ilmiy markazlar paxtachilikni rivojlantirish uchun yangi texnologiyalarni va ilmiy ishlanmalarni joriy etishda davom etmoqda.

Yuqoridagi ma'lumodlardan kelib chiqqan holda shuni aytish mumkinki, O'zbekistonda g'o'za navlarining yoritilishi tarixi ilmiy va texnologik yondashuvlarning rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu jarayon O'zbekistonning agrar iqtisodiyotida muhim ahamiyatga ega. Paxtachilik sohasining kelajagi navlarning sifatini oshirish, barqaror ishlab chiqarishni ta'minlash va ekologik jihatdan samarali texnologiyalarni qo'llashga bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Alberts, B. , Johnson, A. , Lewis, J., Raff, M., Roberts, K., & Walter, P. (2014). Molecular biology of the Cell (6th ed.). Garland science.
2. Griffiths, A. J. F., Wessler, S. R., Carroll, S. B., & Doeble, J.(2015). Introduction to Genetic Analysis the (11 th ed.). W. H. Freeman.
3. Kunkel, T.A., & Bebenek, K. (2000). DNA replication fidelity and its implications for human disease. Nature Reviews Genetics, 1(1), 67-72.
4. Abdullayev H., Karimov F., & Ahmedov S. (2015). Genetika asoslari. Toshkent.
5. Musayev S. (2020). Tibbiyot genetikasi. Toshkent: O'zMU nashriyoti.